

Urgente zaken eerst: Woningbouw, stikstofaankpak en verhelpen netcongestie

Verkiezingsinbreng Interprovinciaal Overleg
Juni 2025

Drie urgente zaken

Namens de provincies richt het IPO zich voor de verkiezingen op drie urgente zaken: woningbouw, stikstofaankpak en het verhelpen van de congestie in het elektriciteitsnet. Het zijn de urgente zaken waarop provincies en Rijk nu vastlopen. We hebben elkaar nodig om de zaak vlot te trekken. Jongeren wachten te lang op woningen, vergunningverlening is vaak onmogelijk door het stikstofprobleem, boeren en andere ondernemers missen duidelijkheid en zekerheid. Overheden lopen vast. Met schade aan economie en natuur, met grote gevolgen voor inwoners, bedrijven en organisaties. Daar moeten we samen iets aan doen.

Constructieve werkhouding

Provincies willen constructief en gelijkwaardig samenwerken met het Rijk, medeoverheden en maatschappelijke partners. De opgaven waar het land voor staat, zijn te groot om deze ieder voor zich aan te pakken. Als provincies wetten en taken namens het Rijk uitvoeren verwachten wij ondersteuning van het Rijk.

Randvoorwaarden op orde, meer Rijksgeld nodig voor nationale opgaven

Daar hoort bij dat we in staat moeten zijn om te leveren. Veel opgaven die we hierna noemen, zijn niet aan te pakken zonder extra geld van het Rijk, aangezien het grotendeels ook om landelijke maatregelen gaat. Terwijl het oplossen van problemen zich later terugbetaalt. Daarnaast moeten provincies hun werk zo goed mogelijk kunnen uitvoeren. Dit is de laatste tijd verder onder druk komen te staan. Door korting op provinciaal geld en op budgetten die provincies aan anderen toekennen, zoals voor openbaar vervoer.

Drie hoofdboodschappen voor de verkiezingsprogramma's en formatie:

Woningbouw:

Aanpassing regels en rijksgeld nodig voor bouw voldoende en betaalbare woningen

Provincies willen – conform de Woontopafspraken - 100.000 woningen per jaar bouwen. Hiervan is 2/3e betaalbaar en tenminste 30% sociale huur. Zodat er voor de juiste doelgroep op de juiste plek snel meer huizen bijkomen. Dit vraagt aanpassingen. Voor de bouw zijn gestandaardiseerde, uniforme regels nodig. Die zorgen voor gelijke omstandigheden voor ontwikkelaars en bouwers en voor het stimuleren van innovatie en industrialisatie van de bouw. Dit leidt tot snellere, goedkopere en duurzame bouw. Het vereist noodzakelijke randvoorwaarden zoals financiering van publieke onrendabele toppen, netcongestie, stikstofruimte, bereikbaarheid, investeringsvermogen van woningbouwcorporaties en voldoende ambtelijke capaciteit. Dit vergt jaarlijks minstens € 3 miljard tot € 5 miljard van het Rijk. Behoud van de Spreidingswet bevordert dat provincies kunnen zorgen voor voldoende huisvesting voor statushouders.

Stikstofaankpak:

Een geborgde aanpak van stikstofreductie maakt natuurherstel en vergunningverlening mogelijk

Wij pleiten voor een compleet, financieel gedekt en juridisch verankerd maatregelenpakket, dat op korte termijn voorziet in geborgde stikstofreductie en natuurverbetering. Met snelle aanpassing van de wetgeving. Recente gerechtelijke uitspraken en juridische adviezen hebben weer duidelijk gemaakt dat belemmering op woningbouw, waterveiligheid, energietransitie en achteruitgang van natuur alleen op te heffen zijn met zowel geborgde stikstofreductie als natuurherstel. Daarvoor is handelings- en toekomstperspectief nodig. Dat is te bieden door concrete bedrijfsspecifieke emissiedoelen, langjarige financiering voor maatschappelijke diensten en een juridisch onderbouwde houdbare rekenkundige ondergrens. Door de vergunningverlening hiermee weer op gang te brengen zijn economische activiteiten en PAS-melders en interimers te helpen.

Verhelpen netcongestie:

Mix aan maatregelen en passende financiering kan congestie in het stroomnet wegnemen

Netcongestie is een groot maatschappelijk probleem. Toegang tot het stroomnet is een cruciale vestigingsfactor en essentieel voor de woningbouw. Autonome groei en nieuwe aanvragen vergroten de problematiek. Provincies werken hard aan het nieuwe energiesysteem, samen met de sector. Gezien de samenhang met andere opgaven is het onbegrijpelijk dat het geld dat provincies krijgen voor netcongestie en warmtetransitie vanaf volgend jaar halveert. Terwijl juist nu passende en structurele bekostiging nodig is. Uitbreiding van het net is nodig. Congestie wegnemen kan ook door vraag en aanbod bij elkaar te brengen. Warmtenetten, lokale opwek en het gebruik van waterstof en energiehubs zal het elektriciteitsnet ontlasten.

Aanvullende onderwerpen voor verkiezingsprogramma's en formatie, die beleid en geld vragen:

Landelijk gebied

Maak oplossingen op gebiedsniveau mogelijk

In het landelijke gebied komen uitdagingen op het gebied van stikstofreductie, voedselzekerheid, natuurherstel, waterkwaliteit en het tegengaan van verdroging en bodemdaling samen. Overheden, bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld kunnen op gebiedsniveau voor oplossingen zorgen. Maar we hebben – voor een integrale aanpak - hiervoor wel instrumentarium, financiering en beleidsruimte nodig.

Zorg voor voldoende instrumenten en geld voor natuurherstel

De natuur in Nederland heeft het moeilijk terwijl meer gezonde natuur goed is voor iedereen. Geborgd natuurherstel is noodzakelijk om vergunningverlening weer mogelijk te maken. Provincies spelen een centrale rol bij behoud, ontwikkeling en beheer van natuur, maar hebben te weinig geld voor deze opgave. In de nieuwe kabinetsperiode is meer structureel geld nodig voor beheer en ontwikkeling van natuur.

Klimaat en energie

Voorspelbare overheid leidt tot betaalbaar energiesysteem

Een betrouwbare en voorspelbare overheid die afspraken nakomt uit klimaatakkoord, RES-opgave en lokale hernieuwbare opwek is van fundamenteel belang voor de investeringsbereidheid van burgers en bedrijven. Anders komt er niets terecht van de bouw van betaalbare huizen, een groeiende economie en minder afhankelijkheid van andere landen. De internationale situatie vraagt om een weerbare energievoorziening.

Ruimte

Vang klimaatverandering verantwoord op

De werkwijze om beter rekening te houden met water en bodem bij de inrichting van ons land moet voorop staan. Door water langer vast te houden, kunnen we langere periodes van droogte beter opvangen. Maar er zijn ook clusterbuien die ons systeem niet aankan. Het zorgt voor onvoldoende (drink)water voor nieuwbouw, landbouw, natuur en economie. Rijksmaatregelen en -budget zijn nodig om het systeem robuuster te maken.

Leefomgeving

Een robuust VTH-stelsel

Om urgente maatschappelijke opgaven binnen de fysieke leefomgeving op te lossen – zoals netcongestie, stikstofdossier en woningnood – is robuuste Vergunningsverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) essentieel. Hiervoor zijn al belangrijke stappen gezet richting een robuust VTH-stelsel. Verdere verbetering en verhogen van de kwaliteit vraagt structureel €30 miljoen tot €60 miljoen van het Rijk en meer capaciteit.

Financiën

Financiën op orde

Provincies hebben voldoende geld nodig om hun rol op het gebied van stikstof, wonen en netcongestie goed te kunnen vervullen. Deze ruimte is verder onder druk te staan door kortingen op provinciaal geld en op bijdragen aan derden. We vragen dit terug te draaien. Extra taken kunnen niet zonder extra uitvoeringsgeld.

Regionale economie

Focus voor versterken concurrentievermogen

Het Rijk moet kiezen op welke sectoren en bedrijven van nationaal belang het zich in de regio richt. Zodat we

deze samen kunnen faciliteren op het gebied van onder andere ruimte, innovatie, verduurzaming, kennisontwikkeling en arbeidsmarkt.

Blijf investeren in innovatie

Een sterk in de regio verankerd bedrijfsleven dat de ruimte en mogelijkheden krijgt om te innoveren, is van groot belang. Dit vraagt om blijvende investeringen in innovaties in plaats van het bezuinigen op de MKB Innovatie en Topsectorenregeling (MIT) en de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's).

Mobiliteit

Meer budget voor bereikbaarheid, out of the box denken

De bereikbaarheid van onze woningen en werkplekken is cruciaal. Het mobiliteitssysteem loopt op steeds meer plekken vast. Er is structureel meer budget nodig, voor aanleg en onderhoud van infrastructuur. Een keuze voor alternatieve vormen, zoals Betalen naar Gebruik, mag de provincies niet financieel benadelen. Beter benutten van bestaande systemen is belangrijk, zodat auto, fiets en OV elkaar naadloos aanvullen.

In stand houden en betaalbaarheid van openbaar vervoer vraag structureel meer geld

Goed en betaalbaar openbaar vervoer is essentieel voor de bereikbaarheid van stad en regio. Hiervoor is het nodig de beoogde bezuinigingen op het OV terug te draaien. De woninggroei maakt juist meer en hoogwaardig OV noodzakelijk. Net als verder investeren in vraag gestuurd OV, samen met doelgroepenvervoer en de breed gewenste invoering van een 'onderwegpas' voor minder draagkrachtigen.

Veilig naar school, werk en sportvoorziening

In ons steeds dichtbevolkter en drukker land neemt de variatie aan vervoermiddelen op de weg toe. Dat maakt het extra noodzakelijk de verkeersveiligheid op orde te brengen en de trend naar 0 verkeersdoden echt in te zetten. School, werk en sportvoorziening moeten zonder risico's te bereiken zijn. Het Strategisch Plan Verkeersveiligheid (SPV) loopt tot en met 2025. Om dit voort te zetten is € 100 miljoen per jaar nodig.

Stimuleer elektrisch rijden consistent

Om de klimaatopgave aan te pakken is het noodzakelijk met consistent beleid de overstap naar elektrisch rijden te bevorderen, met fiscaal beleid en door voldoende aanleg van laadinfrastructuur. Bidirectioneel laden – de auto gebruiken als buurtbatterij - kan bijdragen aan het verminderen van de netcongestieproblematiek.

Digitalisering

Investeren in informatievoorziening in het fysieke domein

Om de beste oplossingen te vinden voor urgente maatschappelijke opgaven binnen de fysieke leefomgeving – zoals stikstofreductie, netcongestie en woningbouw – is een integrale en goede informatievoorziening op basis van kwalitatief goede data, evident. Het is noodzakelijk te blijven investeren in het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO), digitalisering VTH-stelsel, (decentrale) data en digitale informatieproducten.

Voer de Nederlandse Digitaliseringsstrategie uit

De Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS), die breed inhoudelijk draagvlak heeft, vormt de basis voor vergaande samenwerking tussen overheden en dienstverleners op het gebied van digitalisering. In het licht van urgente ruimtelijke vraagstukken als de energietransitie en de woningbouwopgave is het essentieel om de NDS uit te voeren.

Cultuur

Maak cultuur toegankelijk voor iedereen, overal

Cultuur moet voor iedereen, overal in elke regio toegankelijk zijn. Provincies onderschrijven de ingrijpende vernieuwing van het cultuurbestel zoals de Raad voor Cultuur adviseert en willen gezamenlijk optrekken met gemeenten en Rijk om deze vernieuwing te realiseren. Met oog voor regionale spreiding van cultuurgelden.

Structurele oplossing voor erfgoed

Provincies leveren een grote bijdrage aan erfgoed en vragen het Rijk ook zijn bijdragen waar te maken met onder andere een structurele oplossing voor de financiering van de restauratieopgaven van de 'niet woonhuizen rijksmonumenten'.